

Nagy Nikolett

Ung vármegye egyesületi élete 1938–1944 között a vármegye alispáni iratainak tükrében¹

Az egyesületek tanulmányozása nagyon összetett és bonyolult folyamat. Nincs rá külön kidolgozott séma, sem konkrét szakirodalom, mindössze a korabeli sajtóanyagok tömkelege, valamint a hivatali dokumentumok sokasága. Jelen kutatás során én az alispáni iratokat helyeztem előtérbe az Ung vármegyében tevékenykedő társadalmi önszerveződések tanulmányozása érdekében.

Ung vármegye alispánjának iratai között kevés információt találunk a térségben működő egyesületek tevékenységéről. Ezek a dokumentumok javarészt adminisztratív, hadügyi, pénzügyi és gazdasági ügyekkel foglalkoztak. Azok az iratok, amelyek között megtalálhatóak az egyesületi ügyekkel kapcsolatos információk, sok esetben kizárólag az egyesületek módosított alapszabályainak jóváhagyását tartalmazzák.

Az egyesületek autonóm iratkezelést folytattak. Az alispáni hivatalokban általában megtalálhatóak voltak az egyesületi alapszabályok, mivel ezen iratok belügyminiszter általi jóváhagyása az alispánokon keresztül történt. Ezen felül az alispáni iratok tartalmazhatják a féléves egyleti jelentéseket is.

Ung vármegye tekintetében fontos megjegyezni, hogy a megyeközpont, Ungvár városa rengeteg egyesülettel, egylettel, társasággal és szövetséggel rendelkezett. Jelen tanulmányomban azonban azokat a szervezeteket próbáltam előtérbe helyezni, amelyek eddig még nem kaptak figyelmet, vagy csak nagyon keveset, és a vármegyéhez tartozó kisebb községekben működtek.

Az egykori Ung vármegye Kárpátaljához tartozott, amely ma Ukrajna Kárpátontúli területeként számon tartott régiója.² A térség nagy része 1938-ban az első bécsi döntés értelmében Magyarország fennhatósága alá került.³ Magyarország kötelékében Kárpátalja közigazgatása sajátosan alakult. Az első bécsi döntéssel visszakerült határ menti magyarlakta sávot a történelmi vármegyékbe tagolták be. Az 1938. évi területrendezés eredményeként közigazgatásilag az Ungvári járást az Ungvár székhelyű Ung vármegyéhez, a Beregszászi, Munkácsi, Tiszaújlaki járásokat a Beregszász székhelyű Bereg és Ugocsa egyesített vármegyékhez csatolták. Az 1939. évi területrendezéskor Bereg és Ugocsa vármegyét kettéválasztották, a Beregszász székhelyű Bereg vármegye a Beregszászi, Munkácsi

¹ A kutatás és a tanulmány elkészítését a 2022. évi Klebelsberg Kunó Ösztöndíj támogatta.

² Kárpátalja a történelmi Magyarország részét képezte 1918-ig. Az első világháború elvesztése, illetve az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlasztása következtében Kárpátalja nagyobb része, nemzetközi jogilag a „Szerződés Csehszlovákia függetlenségének elismeréséről és a kisebbségek védelméről” szóló, 1919. szeptember 10-én Saint-Germain-en-Laye-ban aláírt egyezményvel vált az újonnan alakult állam szerves részévé. A térség nagy része 1938-ban az első bécsi döntés értelmében Magyarország fennhatósága alá került. A déli, magyarlakta, bécsi döntéssel visszakerült sávja – Ungvár, Munkács, Beregszász városokkal – Magyarországhoz tartozott, a többi – túlnyomó részben ruszinok, vagyis kárpát-ukránok lakta – területe továbbra is Csehszlovákia kötelékében maradt. A magyar hadsereg 1939. március 15-én kezdte meg Kárpátalja teljes birtokbavételét, majd a terület 1944 októberéig ismét Magyarországhoz tartozott.

³ Halmosy 1983.

járásokat, a Nagyszőlős székhelyű Ugocsa vármegye a Nagyszőlősi járást, valamint a Máramarossziget székhelyű Máramaros vármegye a Técsői járást foglalta magába Kárpátalja területéből. Az 1939 márciusában visszafoglalt területet pedig a vármegyerendszertől elkülönülő közigazgatási terület, az Ungvár székhelyű Kárpátaljai Kormányzóság egyesítette.⁴

A magyar kormányzás jelentősen átalakította az egyesületi viszonyokat Kárpátalján. Több egyesület, szervezet és társaság felfüggesztésre vagy megszüntetésre került, sok egyesület tagjai önként számolták fel működésüket, míg számos társadalmi önszerveződés alakult a magyar kormány támogatásának köszönhetően. Nem volt ez másként Ung vármegyében sem.

Miután Kárpátalja ismét Magyarország részévé vált, a magyar kormány igyekezett mielőbb rendeleti úton szabályozni a gyülekezési jogot és a társadalmi önszerveződések kérdését. Első intézkedésként a m. kir. minisztérium 1939. szeptember 2-án kelt 8110/1939 M. E. számú rendelete az új egyesületek, fiókegyesületek, egyesületnek tekinthető egyesületi jellegű szervezetek alakítását további rendelkezésig megtiltotta.

Kivételt képeztek ez alól a nélkülözhetetlen tevékenységet végző leventeegyesületek és önkéntes tűzoltó egyesületek; a jótékonyági célokat szolgáló egyesületek (mint a Vöröskereszt Egyesület, Hadirokkantak Országos Nemzeti Szövetsége, Repülő Egyesületek, Légoltalmi Liga, Tűzharcos/Frontharcos Szövetség); a népbetegségek ellen küzdő szervezetek (például: tüdővész leküzdésére alakuló egyesületek) továbbá azok az egyesületek, amelyek működése közérdek.

A rendelkezések értelmében csak azon egyesületek és fiókszervezetek működését lehetett tudomásul venni, amelyek vagy 1939. szeptember 2-a előtt alakultak, vagy módosított alapszabályuk felterjesztésre került a Belügyminisztériumhoz jóváhagyásra.⁵

Következő lépésként a m. kir. Belügyminisztérium 3644/1939. VII. B. M. számmal körrendeletet adott ki. A körlevélben arra kötelezte azokat a Kárpátalján működő társadalmi egyesületeket, amelyek a volt csehszlovák kormányzóság által jóváhagyott alapszabályokkal rendelkeztek, hogy hat hónapon belül módosítsák régi alapszabályaikat a Magyarország területén érvényes és kötelező jogszabályoknak megfelelően, és a módosított alapszabályokat mielőbb terjesszék fel a m. kir. belügyminiszterhez.

1941-ben a m. kir. belügyminiszter 153.000/1940., „*Az egyesülési jog korlátozásáról szóló rendelkezések módosítása*” című körrendelete értelmében a 8110/1939 számú rendeletben foglalt tilalom alól feloldotta azokat az egyesületeket és fiókegyesületeket, amelyek megalakulásának és működésének engedélyezését különleges helyi, közművelődési, gazdasági vagy más közérdek teszi szükségessé.

Engedélyezhető lett továbbá az olyan egyesületek megalakítása, amelyekhez hasonló célú egyesület az adott községben nem volt, de működésük helyi viszonylatban közérdeknek számított (például: közművelődési, jótékonyági, gazdasági, sport, társadalmi és tudományos egyesületek).⁶

Az engedélyező rendelkezések után sorra alakultak a különböző típusú egyesületek és fiókszervezetek Ung vármegyében. Számos szervezet viszont a feloszlás mellett döntött. Egy 1939. évi főispáni jelentés szerint például több ungvári és nagykaposi járási egyesület

⁴ Fedinec–Vehes 2010. 162–163.

⁵ KTÁL 272. Fond, 1. opisz, 106. od. zb. 1.

⁶ KTÁL 272. Fond, 1. opisz, 251. od. zb. 3.

és szervezet önként megszüntette működését. Az indoklás szerint a hatalomváltás következtében működésük politikai szempontból nem volt kívánatos.

Az önként feloszlott egyesületek közül az alábbiak rendelkeztek valamilyen vagyonnal:

- Csapi Szokol Egyesület;
- Radvánci Slovenska Beseda;
- Nagykaposi Szlovák Liga;
- Nagykaposi Masaryk Tuberkulózis elleni Liga;
- Nagykaposi Járasi Fiatalággondozó.

Semmilyen módon nem rendelkező feloszlott egyesületek:

- Katholikus Leányklub;
- Orosz Nemzeti Autonóm Párt és Orosz Nemzeti Feketeingesek Gárdája;
- Duchnovics Orosz Kultúregyesület;
- Izraelita Népkehely;
- Izraelita Ortodox Nőegylet;
- „Szeretet” Izraelita Nőegylet;
- Ungvári Izraelita Szentegylet „Chevra Kadischa”;
- Ungvári Református Kör;
- „Csoda Szarvas” cserkészcsapat;
- Keresztény Akadémia.⁷

Az ungvári járás területén a leventeegyesületek és a községi tűzoltó egyesületek szinte minden településen megtalálhatóak voltak. Az önkéntes egyesületeken kívül 1942-ben egy alispáni jelentés szerint a következő egyesületek működtek a m. kir. belügyminiszter által jóváhagyott alapszabályok alapján:

- Csap – **Református Ifjúsági Egyesület** (Elnök: Király Zoltán ref. lelkész);
- Órdarma – **Katolikus Agrárifjúsági Legényegylet** (Elnök: Konratovics Irén, görög katolikus lelkész);
- Nagydobrony – **Nagydobronyi Vadásztársulat** (Elnök: Bura József tanító);

A fenti egyesületeken kívül az egyes felekezetek szárnyai alatt működtek még asszony- és leánykörök is.⁸

Ung vármegyében az egyesületek 26,8%-át tették ki a **leventeegyesületek**. 1941-ben a következő községekben működött ilyen szerveződés: Bajánháza, Eszeny, Gálóc, Kisdobrony, Nagyrát, Palló, Szirénfalva, Szürte, Tiszaágtelek, Tiszasálmón, Ungmogyorós, Ungtárnóc, Vaján, Abara, Bés, Császlóc, Csicsér, Dobóruszka, Hegyi, Homok, Kistrát, Koncháza, Korláthelmec, Nagydobrony, Nagygyeőc, Magyarszelecsény, Mátyóc.⁹

A vármegyében a leventeegyesületekhez hasonlóan, szinte minden község rendelkezett **önkéntes tűzoltó egyesülettel** is. *A tűzoltó egyesületek alapszabály szerinti feladatköre az alábbiakra terjedt ki:*

a) az adott község területén és a körzetébe eső községben kitört tűz terjedésének megakadályozása, a tűzoltás és az ezzel kapcsolatos munkák elvégzése;

⁷ KTÁL 47. Fond, 1. opisz, 67. od. zb. 15–17.

⁸ KTÁL 47. Fond, 1. opisz, 418. od. zb. 24.

⁹ KTÁL 1096. Fond, 1. opisz, 32. od. zb. 53–57.; Kosztyó 2014.

- b) egyéb elemi csapások (például árvíz, földrengés) vagy közveszély, továbbá baleset esetén a mentési munkálatokban, különösen a műszaki mentésben való segítkezés;
- c) közreműködés légítámadás elhárítása vagy légítámadás veszélye esetén.

Erdekesség, hogy más város vagy község területén keletkezett tűz oltásához vagy a fent említett munkákban való közreműködés céljából a tűzoltóság csak akkor vonulhatott ki, ha azt a segélykérő város polgármestere vagy községi bírása kérte.

Ung vármegye alispánjának iratai alapján az 1940-es évek elején a következő települések kérvényezték önkéntes tűzoltó egyesületeik alapszabályainak elfogadását: Palágykomoróc, Nagykapos, Nagyszelmenc, Kisszelmenc, Szirénfalva, Dobóruszka.¹⁰

A kulturális egyesületek tekintetében Ung vármegyében jelentős tevékenységet Ungvár szervezetei végeztek, azonban akadt néhány olyan kisebb település is a megyében, amely kulturális egyesülettel büszkélkedhetett.

Ezek a társadalmi szerveződések azért voltak kiemelten fontos jelentőségűek, mivel a társasági élet iránti igény a különböző szórakoztató összejövetelek rendezésében nyilvánult meg, melyeket tartalmas előadásokkal fűszereztek. Ilyen szerepet töltött be például az ifjúsági és sportegyesületek egy része is.¹¹

Az egyházi típusú ifjúsági egyesületek feladata az volt, hogy összegyűjtsék azokat a fiatalokat, akik hasonló vallást gyakoroltak és megegyezett a gondolkodásmódjuk. Ung vármegyében ilyen volt a **Csapi Református Ifjúsági Egyesület**, amely 1940. június 11-én alakult újjá. Az egyesület alapszabály szerinti célja az volt, hogy „*társaságba gyűjtse azokat az ifjakat, akik Jézus Krisztust megváltójuknak és üdvözítőjükknek tekintik a szent írásek szerinti hitükben és életükben az ő tanítványai akarnak lenni és együttesen óhajtanak munkálkodni Isten országának és ifjúság között való terjesztésében...*”.¹²

A csapi egyesületi és kulturális élet szereplői voltak még az 1940-es években a római katolikus egyház fennhatósága alatt működő **Katolikus Kör**, a **Katolikus Agrárfjúság**, valamint a **Rózsafüzér Társulat és Szívárdia** is.¹³

Nagy jelentőségű volt a vármegye életében a **Katolikus Agrárfjúsági Legényegylet (KALOT)**. A KALOT-nak Ung vármegyében fiókegylete volt Órdarmán,¹⁴ amely 1941. május 17-én alakult, Császlócon¹⁵ illetve Ungváron, amely a **Csicseri Katolikus Agrárfjúsági Legényegylet** néven működött. A KALOT feladatának tartotta az ifjúság erkölcsi, kulturális és nemzeti szellemű nevelését. Az egylet célja a nőtlen földműves és földmunkás egyének vallás-erkölcsi nevelése, a földművelő élethivatás ápolása, továbbá a szak- és általános műveltség szolgálata volt.¹⁶

A sportélet Ung vármegyében Ungvárra összpontosult. A sportot a legnagyobb mértékben a következő egyesületek képviselték: **Ungvári Athletikai Club (UAC)**, **Ungvári MOVE Társadalmi és Sportegyesület**, **Ungvári Sport Club (USC)**, **Ungvári Testgyakorlók Köre (UTK)**, **Ungvári Honvéd Tiszti Sportlövő Egyesület**.

¹⁰ KTÁL 45. Fond, 5. opisz, 188. od. zb. 3–72.

¹¹ Benda 2003.

¹² KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 106–108.

¹³ Kárpáti Híradó 1941.

¹⁴ KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 122.

¹⁵ KTÁL 47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 21.

¹⁶ KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 126–136.

Az első ungvári egységes sportegyesület, az **Ungvári Athletikai Club (UAC)** 1910-ben alakult és a sport majdnem minden ágát felkarolta. Már az egyesülés első éveiben megalakultak a különböző szakosztályai (futball, tenisz, atlétika, vívás stb.) amelyek nagymértékben elősegítették a sport népszerűsítését Ungváron és a megyében. Az UAC működése az első világháború éveiben minimális volt. A háború után a feléledő UAC mellett megalakult az **Ungvári Testgyakorlók Köre (UTK)**, nem sokkal később az **Ungvári Munkások Testedző Egyesülete (UMTE)**, majd az **Ungvári Sport Club (USC)**.

Több-kevesebb sikert ért el a kárpátaljai sportéletben a **Csapi Sportegylet** és az **Ungvári Katolikus Munkás Sport Club**, amelyek másod- és harmadrendű szerepet játszottak a sport világában és inkább csak helyi jelentőségűek voltak.¹⁷

Gazdasági egyesületek is szép számmal előfordultak Ung vármegye területén az 1940-es években. Ezek közé tartozott a **Nagykaposi Vadásztársulat**,¹⁸ a **Nagykaposi Gazdakör**,¹⁹ a **Kisgejőci Mezőgazdák Köre**,²⁰ a **Dobóruszkai Mezőgazdák Köre**,²¹ a **Tiszasalamoni Mezőgazdák Köre**,²² az **Ungmegyei Sporthorgászok Egyesülete**, a **Turáni Vadászok Országos Egyesülete ungvári szervezete** és a **Sislóci és Vidéke Gazdák Malom Szövetkezete**.

A **Nagykaposi Vadásztársulat** 1940-ben alakult, és az volt a feladata, hogy gondoskodjon a célirányos vadászás és vadtenyésztés előmozdításáról, valamint az alkalmas és elégséges vadászterületről. A társulat fő alapelve volt, hogy a vadászat csupán szórakozásból űzhető, így a lőtt vad nem árusítható.²³

Gazdaságilag fontos tevékenységet végzett az **Ungmegyei Sporthorgászok Egyesülete**, amely 1939. március 1-jén alakult Ungváron. Az egyesület alapszabályban meghatározott célja volt az ungmegyei kincstári halas vizek, vagy más alkalmas vizek bérbevétele, a halszaporítás és halvédelem kifejlesztése, a sporthorgászat és rákászat okszerű űzése, valamint a halászkirándulások rendezése.

A horgászegyesület törekedett arra, hogy nemes halfajokat, főképpen pisztrángféléket szaporítson, továbbá meghonosítson nemes rákokat és olyan halfajokat, mint a galóca és a süllő. Az orvhalászat visszaszorítása érdekében az egyesület minden sikeres bejelentés után jutalomdíjat biztosított.²⁴

A **Tiszasalamoni Mezőgazdák Köre** 1943. május 2-án alakult Tiszasalamonban. Feladatául tűzte ki az önművelés, a mezőgazdaság, a földművelés, az állattenyésztés és a gyümölcsstermesztés fejlesztését, valamint a mezőgazdasággal összefüggő őstermelési ágazatok és mezőgazdasági iparok fejlesztését.²⁵

Ugyancsak megemlítendő a gazdasági egyesületek tekintetében a **Sislóci és Vidéke Gazdák Malom Szövetkezete**. A szövetkezet célja az volt, hogy tagjait és azok hozzá-

¹⁷ Kárpáti Híradó 1942.

¹⁸ KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 110.

¹⁹ KTÁL 47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 7.

²⁰ KTÁL 47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 24.

²¹ KTÁL 47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 27.

²² KTÁL 47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 30.

²³ KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 112–119.

²⁴ KTÁL 45. Fond, 5. opisz, 20. od. zb. 19.

²⁵ KTÁL 45. Fond, 5. opisz, 190. od. zb. 1–6.

tartozóit közös üzletkezelés mellett, illetőleg a kölcsönösség elve alapján kedvezményesebb vámórléshez, továbbá termékeinek rendes és jó feldolgozásához segítse.²⁶ A szövetkezetet 1941 augusztusában jegyezte be az ungvári törvényszék.²⁷

A vármegyében több halászati társaság is működött, amelyek jóváhagyott alapszabály és meghatározott ütemterv szerint tevékenykedtek.

A halászati társulatok célja a haltenyésztés előmozdítása a kötelékükbe tartozó vizekben, valamint a halászat ellenőrzése és szabályozása annak érdekében, hogy a halállomány növekedjen. Feladataik közé tartozott a törvényben megszabott halászati intézkedések betartásának ellenőrzése, a halászatot hátráltató intézkedések megakadályozása, a halállomány emeléséről való gondoskodás, valamint az összes gazdaságilag fontos halfajta védelme.²⁸

Miután Kárpátalja területe Csehszlovákia fennhatósága alá került, ezeknek a társulatoknak a működésében szünet állt be.²⁹ A térség Magyarországhoz való visszacsatolása után, 1939. április 28-án a m. kir. földművelésügyi miniszter a 71930/1939 VI.B.2. számú rendeletével elrendelte, hogy a visszacsatolt területeken alapítsák újjá azokat a halászati társulatokat, amelyek korábban működtek a térségben.

Ily módon alakult újjá az **Alsóung-vidéki halászati társulat** is. Az Ung vízfolyásnak Ungvár illetve Neviceke felső határától a Laborc folyóig terjedő szakaszát a földművelésügyi miniszter olyan típusú vízterületnek nyilvánította, amelyen a halászat csak társulat által gyakorolható. Ebből kifolyólag jött létre 1910. szeptember 2-án az Alsóung-vidéki halászati társulat. A társulat működése azonban leállt, miután a gondjaira bízott vízterület a trianoni békeszerződés értelmében a csehszlovák államhoz került.³⁰ A társulat újjáalakulására 1939. november 6-án került sor.

Ugyancsak újra kezdte működését a **Latorczai halászati társulat**. A társulat 1900-ban alakult, és a Latorca vízfolyásnak Nagygejőc felső határától a Bodrog folyóba történő beömléséig terjedő szakaszát felügyelte. Módosított alapszabályát 1939. november 9-én fogadták el Nagykaposon.³¹

Összességében megállapítható, hogy Ung vármegyében az egyesületi élet fellendülése volt tapasztalható azután, hogy a térség ismét visszatért Magyarország fennhatósága alá. Az 1940-es években számos kulturális, gazdasági, ifjúsági és sportegyesület alakult, viszont több, csehszlovák korszakból fennmaradt egyesület feloszlatta önmagát vagy felszámolásra került. A levanteegyesületek és a községi tűzoltó egyesületek szinte minden településen megtalálhatóak voltak. Ezek mellett népszerűek voltak az ifjúsági, a gazdasági és vallási egyesületek is.

A vármegye tekintetében egyértelműen Ungvár város rendelkezett a legtöbb egyesülettel, azonban számos községben megtalálható volt egy-két társadalmi önszerveződés, amely magába tömörítette az egyazon érdeklődési körrel rendelkező személyeket.

²⁶ KTÁL 45. Fond, 5. opisz, 255. od. zb. 1–8.

²⁷ Malomújság 1943.

²⁸ KTÁL 45. Fond, 5. opisz, 20. od. zb. 1.

²⁹ KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 443. od. zb. 6.

³⁰ KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 443. od. zb. 10.

³¹ KTÁL 45. Fond, 3. opisz, 443. od. zb. 25.

Nikoletta Nagy

Association Life of Ung County between 1938–1944 in the Light of the Records of the County Deputy

In 1938–1939, in accordance with the First Vienna Award, the area inhabited by Southern part of Transcarpathia returned to the rule of Hungary. This event brought about significant changes in the organization of association life. The actions of the Hungarian government greatly influenced the development of unique social relations all over this area. Between 1939 and 1944, with the support of the Hungarian government, several associations, societies and clubs were established that operated in the region. The purpose of my research is to prove that the operation and work of the associations greatly influenced the cultural situation of Transcarpathian society.

Források

Levéltári források

- KTÁL Kárpátaljai Területi Állami Levéltár (Державний архів Закарпатської області)
45. Fond. Ung vármegye alispánjának iratai (1938–1944).
45. Fond, 3. opisz, 443. od. zb. 6.
45. Fond, 3. opisz, 443. od. zb. 10.
45. Fond, 3. opisz, 443. od. zb. 25.
45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 110.
45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 122.
45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 106–108.
45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 112–119.
45. Fond, 3. opisz, 867. od. zb. 126–136.
45. Fond, 5. opisz, 20. od. zb. 1.
45. Fond, 5. opisz, 20. od. zb. 19.
45. Fond, 5. opisz, 190. od. zb. 1–6.
45. Fond, 5. opisz, 188. od. zb. 3–72.
45. Fond, 5. opisz, 255. od. zb. 1–8.
47. Fond. Ung vármegye főispánjának iratai (1938–1944).
47. Fond, 1. opisz, 67. od. zb. 15–17.
47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 7.
47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 21.
47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 24.
47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 27.
47. Fond, 1. opisz, 338. od. zb. 30.
47. Fond, 1. opisz, 418. od. zb. 24.
272. Fond. A Nagyszőlősi Körjegyzőség iratai (1939–1944).
272. Fond, 1. opisz, 106. od. zb. 1.
272. Fond, 1. opisz, 251. od. zb. 3.

1096. Fond. Ung vármegye Iskolán Kívüli Népművelési Bizottságának iratai (1938–1944).
1096. Fond, 1. opisz, 32. od. zb. 53–57.

Sajtóanyagok

- Kárpáti Híradó 1941. A csapi helyzet. Kárpáti Híradó, 18. évf. (1941), 119. sz., 1941. május 28. 211.
- Kárpáti Híradó 1942. Fedák László: Északkeletmagyarország sportja II. Kárpáti Híradó, 19. évf. (1942), 58. sz., 1942. március 12. 1.
- Malomújság 1943. Új szövetkezeti malom. Malomújság, 9. évf. (1943), 3. sz., 1943. január 20. 9.

Szakirodalom

- Benda 2003. Benda Mária. Egyesületi és társadalmi élet Bereg megyében. Beregszász, 2003.
- Fedinec–Vehes 2010. Fedinec Csilla, Vehes Miklós: Kárpátalja 1919–2009. Történelem, politika, kultúra. Bp.–Ungvár, 2010.
- Halmosy 1983. Nemzetközi szerződések, 1918–1945. Szerk.: Halmosy Dénes. Bp., 1983.
- Kosztjó 2014. Kosztjó Gyula: Iskolán kívüli népművelés Kárpátalján 1940–1944 között. (KMMI-Füzetek XVIII.) Ungvár, 2014.